

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Екатерина Неделчева Софрониева,
катедра „Предучилищна и медийна педагогика“,
Факултет по науки за образованието и изкуствата, СУ „Св. Кл. Охридски“
на дисертационен труд
за придобиване на научната степен „доктор“
докторска програма „Физическото възпитание в образователната система“
област на висше образование 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...

с кандидат: **Александра Каменова Генчева-Василева**

тема на дисертацията: **Модел за изграждане на межкултурна компетентност при
студенти от НСА „Васил Левски“**

научен ръководител: **доц. д-р Весела Кирилова Славова**

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Процедурата и представените документи са в съответствие с изискванията на съществуващия Закон за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото приложение и Наредбата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в НСА „Васил Левски“.

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в областта на педагогическите науки.

2. Общо представяне на кандидата

Александра Каменова Генчева-Василева следва един последователен и логичен път в своето кариерно развитие. Тя е завършила специалност „Бизнес администрация“ към Университета за национално и световно стопанство в гр. София. Има магистърска степен по „Спортен мениджмънт“ към Националната спортна академия „Васил Левски“ в гр. София. От 2012 г. работи като експерт международно сътрудничество и проекти към НСА „Васил Левски“, а от 2021 г. до настоящия момент е на позиция „инспектор учебна дейност“ към Центъра за следдипломна квалификация на Академията. От

представената автобиографична справка е видно, че Александра има богат административен, управленски и международен опит. Тя владее английски и испански език. Впечатление прави нейната активност в международни и национални събития както и нейната публикационна дейност. Александра е участвала в общо 16 международни и национални конференции, 7 международни конгреса, 14 европейски и 2 научно-изследователски проекта.

Александра има общо 18 научни публикации на български и английски език, от които е представила три по темата на дисертационния труд. Две от тях са на английски език и една на български език. Статиите са публикувани през 2024 г. и 2025 г.

Като цяло може да се твърди, че Александра е един млад и деен човек, с познания и умения, които успешно съумява да прилага в своята работа. Тя е самостоятелна и търсеща личност, готова да се развива в годините и да надгражда своя опит и знания.

3. Актуалност на проблема, структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд **„Модел за изграждане на межкултурна компетентност при студенти от НСА „Васил Левски““** съумява по много убедителен начин да изведе на преден план и докаже значимостта на изследвания от автора проблем, а именно изграждането на межкултурна компетентност у студенти, която те да могат да прилагат в своята практика. Това е много актуален въпрос за всички студенти от различни специалности, в които те се обучават като млади, бъдещи специалисти в съответните области. Особено новаторско обаче е конкретизирането и разглеждането на развиването на такива познания, умения и нагласи у бъдещите спортни педагози, които биха довели до подобряване и подпомагане, от една страна, на цялостната атмосфера на обучение, и от друга - на учебните, спортните и личностните им резултати. Основна характеристика на спортните педагози, която ги отличава от всички останали педагогически кадри е, че те освен педагози са и спортисти, състезатели или треньори, които трябва да съчетават и балансират умело групови, общи с лични и конкретни постижения. Динамиката на нашето съвремие налага хората да си сътрудничат в международен план, което се отнася още по-силно за участниците в света на спорта. За едно ефективно международно сътрудничество е необходимо хората да са изградили добри междуличностни, межкултурни, езикови и комуникационни умения. От голямо значение е бъдещите учители и треньори не само да развиват такива умения, а и да “ги предават чрез своята педагогическа и възпитателна дейност” (с.5), както отбелязва и авторът. Изграждането на межкултурна компетентност на тези специалисти, която да допълва тяхната професионална и личностна подготовка е от изключително значение за

ефективното и успешно реализиране на младите хора в една многообразна и глобализирана съвременна среда. В редица университети съществуват примери за разработени модули и програми, които се фокусират върху развиването на межкултурна компетентност на студентите, но често те са временни проектни инициативи с ограничен обхват и финансиране. В своята работа Александра Генчева-Василева разглежда необходимостта от устойчивост и системност в тези инициативи и предлага като решение авторски модел, базиран на интегриран подход, който да съчетава теоретичното обучение с интерактивни методи и практически дейности. Той позволява да бъде адаптиран и използван като универсален модел за изграждане на такава компетентност в сферата на спорта, физическото възпитание и общественото здраве.

Представеният дисертационен труд е в обем от 171 страници и се състои от три основни глави, приноси, препоръки и седем приложения. Библиографската справка включва 114 източника, от които 58 на български език. Повечето от тези източници са съвременни, от последните 10 години, а останалите са на известни автори и изследователи.

В **литературния обзор** са разгледани подробно класически модели на интеркултурна компетентност (Bennett, 1986; Byram, 1997; Хофстеде, 2009; Barrett, 2013; и др) както и съвременни модели, обобщени в пет категории по Spitzberg и Changnon (2009). Всички тези модели представят отделни аспекти от понятието. Интеркултурната компетентност е дискутирана както в стратегическите политики и съществуващи програми на европейското образователно пространство, така и българската образователна система, като част от тези политики. Направен е подробен преглед на водещите педагогически подходи и модели в съвременното обучение, като е открито взаимодействието и едновременното проявление на основните дидактически принципи, които са залегнали и в предложението от автора експериментален модел за изграждане на межкултурна компетентност на студенти от НСА „Васил Левски“. Подчертана е и ролята на компетентностния подход в обучението, както и на съвременните тенденции в обучението за прилагане на интерактивни подходи като беседа, дебат, дискусия, ролеви игри, изследователски проекти и др. Специално внимание е отделено на съвременния образователен контекст по отношение на физическото възпитание и спорта и ролята на учителите и треньорите. Представените гледни точки на редица автори спомагат за по-широкото разбиране на тяхната роля и необходимостта межкултурната компетентност да се утвърди като съществен компонент от професионалния профил на тези специалисти. Коментирани са интересни, добри практики за изграждане на

межкултурна компетентност във висши училища от България и чужбина. Примерите включват програми, реализирани сред студенти от Икономически университет – Варна, Национална спортна академия „Васил Левски“, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Нов български университет, Тракийски университет в гр. Стара Загора, Университета в Гронинген, Нидерландия, университета в Къркларели, Турция, Университета в Падуа, Италия и Кубанския държавен аграрен университет, Русия.

В края на първа глава, въз основа на проведения теоретичен анализ е изведена и основната хипотеза на настоящия труд.

Стилът на литературния обзор е едновременно както професионално издържан, така и увлекателен за читателя. Ясно се открояват представените теории и гледни точки от авторската интерпретация и приноси моменти. Авторът показва високи умения за систематизиране и интерпретиране на съществуващата литература като основните моменти са представени както в текста, така и графично, с подходящи изображения от фигури и таблици, които улесняват и обогатяват възприятието им.

Втора глава представя експерименталното изследване за апробиране на педагогическия модел за изграждане на межкултурна компетентост на студенти от НСА „Васил Левски“. Целта, задачите и предмета на изследването са ясно формулирани. Методологията и организацията на експерименталното изследване са представени структурирано и в детайли. Подробно са описани трите етапа – констатиращ, формиращ и заключителен. В допълнение към текстовата част, яснота и пригледност внасят включените графични и таблични изображения. Например, фигура 9 на стр. 65 представя нагледно педагогическия модел, а процесът на провеждане на самото изследване е онагледен подходящо на фигура 10 (етапи на експеримента). Комплексната оценка на функционалността на приложния модел е систематизирана подробно в таблица 10 и фигура 11. Отделно, работата съдържа и седем приложения (стр. 153-171) с използваните инструменти и материали (подробно описание на дидактическите задачи, въпросници, анкети карти, протоколи за оценка и разработения теоретичен тест по межкултурна компетентност). Всичко това позволява репликация на изследването. Изведени са статистическите методи (дескриптивна статистика, факторен анализ, t-тест на Стюдънт, дисперсионен анализ и др.), като подборът им е обоснован и напълно адекватен на изследователския дизайн. Предложена е комплексна батерия за оценяване на функционалността на разработената методика. Изследваните лица са над 300 студенти от НСА „Васил Левски“ в констатиращия етап и 89 студенти във формиращия етап, разделени в експериментална (46) и контролна (43) група. Използвани са разнообразни

изследователски методи – педагогическо наблюдение, анкетно проучване, за целите на което е разработена тестова батерия от два адаптирани за целите на настоящото проучване въпросника (Тест за межкултурна ефективност и Тест за изследване на мотивиращите стратегии към експерименталния учебен курс) и педагогически експеримент за апробиране и оценяване на разработения експериментален модел.

Глава втора потвърждава уменията на Александра Генчева-Василева да планира и проведе самостоятелно научно изследване, изцяло издържано в теоретичен и практичен план, както и да го опише и представи компетентно пред читателя. Разработеният авторски модел е комплексен, многокомпонентен и включва една взаимосвързана сложна система от елементи - цели, съдържание, методи, форми на обучение и оценяване, които са в тясна взаимовръзка. Той е научно обусловен и успешно апробиран сред студентите от НСА като част от чуждоезиковата им подготовка.

Количественият и качествен анализ на данните е представен в **трета глава**. Той е подкрепен от ясна дискусия и тълкувания, и онагледен с множество графики. Логично и обосновано се достига до изводи, които открояват наличните факти и личната преценка на изследователя. Цялостната организация е логично продължение на предходните глави от дисертационния труд и балансът между теоретичните постановки и експерименталната част е добре спазен. Балансирано и последователно са изложени и резултатите от отделните етапи на експеримента. Първата част от анализа предава и дискутира резултатите от проведения констатиращ педагогически експеримент. Изследвани са нагласите на студентите от НСА „Васил Левски“ към участие в международни проекти и тяхната межкултурна ефективност. Авторът извежда като извод необходимостта от разработване на подходящ педагогически модел за придобиване на едно добро ниво на межкултурна компетентност, което ще доведе и до повишаване на мотивацията на студентите за включване към международни дейности и прояви. Направен е издържан факторен анализ на инструмента и проведеното психометрично изследване е индикация за отличното познаване на този метод от докторанта. Последващите части включват анализи на данните от контролния етап от експеримента като последователно са предадени резултатите от педагогическото наблюдение сред студентите от експерименталната група, които показват, че предложените образователни дейности са ефективни; резултатите от изследването на межкултурната ефективност, мотивационните стратегии за учене, теоретичните знания в експерименталната и контролна група в началото и края на семестъра. Сравнителните анализи ясно показват разграничаването в динамиката на промените в експерименталната и контролна група. За целта е използван t-критерий на Стюдънт.

Значимите регистрирани различия в двете групи дават основание за потвърждение на ефективността на апробирания педагогически модел. Резултатите са онагледени таблично и графично. Последващите две подглави предоставят информация за постигнатите учебни резултати и удовлетвореността от проведеното обучение в експерименталната група. Резултатите от първия анализ потвърждават високите учебни резултати, а проведените корелационен и дисперсионен анализ (ANOVA) доказват съответно, че апробираната скала за оценка дава различни аспекти на постиженията и е правилно конструирана, следователно може да се разглежда като надежден инструмент за измерване на учебните постижения по модела. Нагласите на студентите и тяхната удовлетвореност са изследвани чрез анкетно проучване от 25 затворени въпроса. Високата оценка на студентите недвусмислено показва тяхната удовлетвореност от методиката и значението ѝ за тяхното професионално развитие. Данните отново са интерпретирани подходящо както в текста, така и чрез графичните изображения. Главата завършва с обобщение на резултатите, в което са изведени и систематизирани основните ключови моменти, без да повтарят предходните дискусии.

Трета глава показва високите умения на докторанта да събира, обработва и анализира данни от научно-изследователски характер, както и да ги направи достъпни и разбираеми за читателя. Направени са адекватни и кратки заключителни изводи и препоръки в края на работата.

В заключение, **дисертационният труд в неговата цялост**, отразява високата научната и изследователска опитност на Александра Генчева-Василева и нейните безспорни умения да пренесе научно-теоретичните познания в един практико-приложен план. Направеният логичен и систематичен обзор на съществуващата литература е ясна, конкретна и убедителна основа, върху която тя изгражда и предлага своя експериментален модел. Той е описан и защитен в детайли, а получените резултати ясно показват неговата значимост. Александра владее отлично и използваните в труда статистически методи за анализ на данни от педагогическия експеримент, както и притежава високи умения да опише и интерпретира получените резултати.

Авторефератът отразява основните моменти на дисертационния труд. Общият му обем е 43 страници. В съответствие с изискванията, в него е дадена информация за труда в синтезиран вид, както и информация за приносните моменти в научната област и публикацииите на автора по темата на дисертационния труд. В структурно и съдържателно отношение авторефератът е прецизен.

4. Научно теоретични и практико приложни приноси

Напълно приемам приносните моменти, изведени като такива в края на работата от докторанта. Те имат както научен, така и методически и практико-приложен характер. Като **основни приноси**, могат да се посочат следните аспекти:

- Направеният теоретичен обзор обогатява научното познание в тази изследователска област.
- Адаптацията и валидацията на теста за межкултурна ефективност за целите на използването му в конкретен български контекст е безспорен научен и практико-приложен принос.
- Разработен е авторски модел и една комплексна методика за изграждане на межкултурна компетентност на педагогически специалисти, които позволяват те да бъдат използвани и адаптирани за целите на подобни курсове и програми в по-широк контекст.
- Разработени са набор от педагогически дейности, авторски анкетни и оценъчни инструменти, които могат да се използват в бъдеща изследователска и педагогическа работа на различни специалисти.
- Моделът е един безспорен принос за обучението конкретно на студентите от НСА „Васил Левски“, към които той е насочен и сред които е апробиран и оценен. Неговото внедряване в чуждоезиковата подготовка на студентите би допринесло за тяхното професионално развитие, езикови компетенции, мотивация за и увереност при участия в проекти, инициативи и други дейности от международен характер.

5. Допълнителни коментарии и препоръки

Бих искала да изразя удовлетворението си от прочетената работа и да поздравя докторанта Александра Генчева-Василева и нейния научен ръководител доц. д-р Весела Славова за задълбочения труд, който са представили в резултат на съвместната си дейност. Считаю, че трудът трябва да бъде публикуван в бъдеще, а отличните им познания по езици позволяват експерименталния модел и резултатите от проведеното изследване да станат достояние и на международната изследователска общност.

6. Заключение

В заключение, дисертационният труд представя едно самостоятелно, актуално и значимо научно изследване. Той отговаря напълно на изискванията на съществуващия

Закон за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Наредбата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в НСА „Васил Левски“. Въз основа на посочените достойнства и научни приноси, давам своята положителна оценка на дисертационния труд и убедено предлагам на уважаемото научно жури да гласува **положително** за присъждане на образователната и научна степен **„Доктор“** в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... Докторска програма „Физическото възпитание в образователната система“ на **Александра Каменова Генчева-Василева**.

Дата: 05.05.2026 г.

Подпис: